
TYRIMO „EUROBAROMETRAS NR. 482: VERSLO POŽIŪRIS Į KORUPCIJĄ“ REZULTATŲ APŽVALGA

2019 m. gruodžio 9 dieną buvo paviešintas Europos Komisijos tyrimas „Verslo požiūris į korupciją ES“. Tai kas kelerius metus visose 28 Europos Sąjungos valstybėse narėse atliekama verslo atstovų apklausa, kurios tikslas – įvertinti korupcijos verslo aplinkoje suvokimą, korupcinio elgesio paplitimą, baudžiamumo už korupciją suvokimą. Iš viso buvo apklausti 7 722 įmonių atstovai, iš kurių 300 – verslą vykdančios Lietuvoje.

Vertinant korupcijos suvokimą tarp Lietuvoje verslą vykdančių įmonių atstovų, pastebėtina, kad korupciją kaip paplitusią problemą Lietuvoje nurodė 68 proc. respondentų, o t. y. 12 proc. mažiau nei 2017 m. tyrime. Pagal korupcijos paplitimo suvokimą tarp verslo atstovų Lietuva priartėjo prie ES vidurkio (63 proc.) ir tarp 28 valstybių atsidūrė 14 vietoje. Kaip labiausiai paplitusios korupcinio pobūdžio praktikos Lietuvoje tyrime buvo įvardintos šios:

- palankumas draugams ir / arba šeimos nariams viešajame sektoriuje (46 proc.),
- palankumas draugams ir / arba šeimos nariams versle (36 proc.),
- politinių partijų finansavimas mainais už viešojo pirkimo sutartis arba įtaką formuojant politiką (32 proc.),
- kyšiai (27 proc.).

Pastebėtina, kad tik 29 proc. verslo įmonių atstovų sutiko su teiginiu, kad politinių partijų finansavimas Lietuvoje yra pakankamai skaidrus ir prižiūrimas. Visgi, šis rodiklio rezultatas yra artimas ES vidurkiui (27 proc.) ir aukštesnis nei kaimyninėse Latvijoje (22 proc.), Estijoje (21 proc.), Lenkijoje (23 proc.)

Korupcija kaip problema verslui

Analizuojant kokią įtaką korupcijos paplitimas daro verslo aplinkai Lietuvoje, kaip reikšmingiausi rodikliai išskirtini korupcijos kaip problemos verslui įvardijimas ir korupcijos patirtis tvarkant su verslu susijusius reikalus. Abiejų šių rodiklių atveju, Lietuvoje yra stebimos teigiamos tendencijos.

Korupciją kaip problemą vykdančią verslą Lietuvoje įvardino 15 proc. įmonių vadovų. Lyginant su 2017 m. šis rodiklis yra 6 proc. mažesnis, o lyginant su 2015 m. rezultatu, rodiklis yra sumažėjęs beveik du kartus (2015 m. – 28 proc.). Tarp 28 valstybių Lietuva atsiduria 8 vietoje kaip šalis, kurioje korupcija mažiausiai aktuali problema plėtojant verslą. Taigi Lietuva lenkia ES vidurkį (37 proc.), o vertinant Lietuvą tarp kaimyninių valstybių, pastebėtina, kad rodiklis geresnis nei

Lenkijoje (27 proc., 12 vieta) ir Latvijoje (19 proc., 9 vieta), bet Estijos verslo aplinka šiuo aspektu išlieka palankesnė (9 proc., 2 vieta).

Už korupciją gerokai verslui aktualesnės problemos Lietuvoje yra mokesčių tarifai (66 proc. nurodė kaip problemą), administracinių procedūrų sudėtingumas (37 proc.), finansavimo, įskaitant kreditų prieinamumą (37 proc.) ir kt. verslui aktualūs aspektai.

Tiesiogiai su kyšio prievarta tvarkant verslo reikalus 2019 m. susidūrė 7 proc. apklaustų Lietuvos verslo atstovų. Šis rodiklis išliko toks pats kaip 2017 m., bet 14 proc. mažesnis nei 2015 m. tyrime. Kyšio prievartavimo rodiklis yra 2 proc. aukštesnis nei ES vidurkis (5 proc.) ir Lietuva atsiduria 22 vietoje. Savo ruožtu kaimyninių valstybių rodikliai yra geresni – Latvija 18 vietoje (6 proc.), o Estija su Lenkija dalinasi 8-9 vietas (2 proc.).

Didžiausia tikimybė Lietuvoje veikiančiam verslui susidurti su kyšio prievarta – statybos leidimų išdavimo srityje (6 proc. respondentų nurodė, kad iš jų buvo tikimasi kyšio siekiant gauti statybos leidimą). Didžiausias teigiamas pokytis stebimas leidimų išdavimo verslo subjektams srityje: nė vienas verslas nenurodė, kad susidūrė su kyšio prievartavimu 2019 m. tyrime, o 2017 m. kyšio prievartavimo lygis verslo leidimų išdavimo srityje siekė 5 proc.

Korupcijos viešuosiuose pirkimuose suvokimas

Nepaisant teigiamų pokyčių kitose verslo srityse, korupcija išlieka aktuali problema viešųjų pirkimų srityje. Net 37 proc. Lietuvos įmonių, dalyvaujančių viešuosiuose pirkimuose, nurodė, kad per pastaruosius trejus metus korupcija jiems sukliudė laimėti viešąjį pirkimą. Šis dydis yra 11 proc. didesnis nei 2017 m. tyrime ir grįžo į 2015 m. lygį (39 proc.). Pagal susidūrimo su korupcija viešuosiuose pirkimuose vertinimą Lietuva atsiduria 20 vietoje tarp 28 ES valstybių narių. Tai prasčiau nei kaimyninės Latvija (19 vieta, 35 proc.) ir Estija (5 vieta, 21 proc.), bet Lenkijoje verslų susidūrimas su korupcija viešuosiuose pirkimuose yra aukštesnis nei Lietuvoje (25 vieta, 43 proc.).

Lietuvos verslo įmonių atstovų manymu, korupcija yra labiau paplitusi savivaldos organizuojamuose pirkimuose (kad korupcija vietos valdžios pirkimuose yra paplitusi nurodė 67 proc. respondentų), nei nacionalinės valdžios pirkimuose (kad korupcija nacionalinės valdžios pirkimuose yra paplitusi nurodė 50 proc. respondentų). Pagal vietos valdžios organizuojamų viešųjų pirkimų korumpuotumo vertinimą Lietuvos įvertis yra 13 proc. didesnis nei ES vidurkis (54 proc.), Lietuva atsiduria 18-19 vietose drauge su kaimynine Latvija. Savo ruožtu Estijos rodiklis siekia 23 proc. (3 vieta), Lenkijos – 39 proc. (9 vieta).

Pagal nacionalinės valdžios organizuojamų viešųjų pirkimų korumpuotumo vertinimą, Lietuvos įvertis yra artimas ES vidurkiui (atitinkamai 50 proc. ir 53 proc.) ir Lietuva atsiduria 12 vietoje. Lietuvos rodiklis yra geresnis nei Latvijos (67 proc., 20 vieta), bet prastesnis nei Estijos (29 proc., 7 vieta) ir Lenkijos (42 proc., 11 vieta).

Lietuvos verslo įmonių vadovų manymu, labiausiai paplitusios praktikos viešuosiuose pirkimuose yra šios: pirkimo specifikacijų pritaikymas konkrečiai kompanijai (tokią praktiką kaip paplitusią nurodė 60 proc. respondentų, ES vidurkis – 58 proc.), karteliniai susitarimai teikiant pasiūlymus (54 proc., ES vidurkis – 47 proc.), interesų konfliktai vertinant pasiūlymus (50 proc., ES vidurkis – 52 proc.).

Baudžiamumo už korupciją suvokimas

Apklausoje baudžiamumo už korupciją suvokimas buvo tiriamas procesą skirstant į tris etapus. Pirmą, respondentų klausama kiek tikėtina, kad verslo daromas korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas išsiaiškintų ar apie jas būtų pranešta teisėsaugos institucijoms (policijai, prokurorams); antra, kiek tikėtina, kad tokiam verslui būtų pareikšti įtarimai ir jis stotų prieš teismą; trečia, kiek tikėtina, kad tokiam verslui teismo sprendimu būtų skirta didelė bauda ar įkalinimas.

Lietuvos verslo atstovų manymu, baudžiamumas už korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas mažėja ties kiekvienu etapu – daugiau kaip pusė respondentų (55 proc.) mano, kad teisėsauga išsiaiškintų apie verslo daromą korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką, bet mažesnė dalis – 48 proc., mano, kad tokiam verslui būtų pareikšti įtarimai ir jis stotų prieš teismą, o dar mažesnė dalis – 26 proc., mano, kad šioje situacijoje teismo sprendimu būtų skirta didelė bauda ar įkalinimas. Taigi Lietuvos atveju kaip silpniausia baudžiamumo grandies dalis yra suvokiamas realus bausmės paskyrimas. Atkreiptinas dėmesys, kad ši Lietuvai būdinga specifika artima Latvijos¹ ir Estijos² respondentų atsakymams, bet vertinant ES vidurkius tokių reikšmingų skirtumų nėra pastebima (atitinkamai 44 proc., 47 proc., 39 proc.).

Pagal suvokiamą korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų išsiaiškinimo tikimybę Lietuva atsiduria 6 vietoje tarp 28 ES valstybių. Pagal šį rodiklį Lietuva lenkia Estiją (8 vieta, 53 proc.), bet nusileidžia Latvijai ir Lenkijai (2-3 vietas, 62 proc.). Pagal suvokiamą įtarimų pareiškimo ir stojimo prieš teismą tikimybę Lietuvos rodiklis atsiduria 14 vietoje, ir tai yra prasčiau už kaimyninių valstybių rodiklius (Latvija – 11 vieta, 51 proc., Estija – 4 vieta, 60 proc., Lenkija – 2 vieta, 65 proc.). Pagal suvokiamą tikimybę, kad korupcinio pobūdžio nusikalstamomis veikomis užsiimančiam verslui bus skirta didelė bauda ar įkalinimas, Lietuva atsiduria 25 vietoje tarp ES narių ir šis rodiklis yra prastesnis nei kaimyninių valstybių (Latvija – 21 vieta, 31 proc., Estija – 19 vieta, 32 proc., Lenkija – 6 vieta, 47 proc.).

¹ Atitinkamai 62 proc., 51 proc., 31 proc.

² Atitinkamai 53 proc., 60 proc., 32 proc.

Rezultatų apibendrinimas

Apibendrinant tyrimo rezultatus teigtina, kad Lietuvos verslo antikorupecinė aplinka per pastaruosius kelerius metus gerėjo. Pirmiausia, tarp verslo atstovų mažėja korupcijos paplitimo Lietuvoje suvokimas ir jis siekia ES vidutinį dydį. Verslo atstovų nuomone labiausiai paplitusi korupcinė elgsena – nepotizmas viešajame sektoriuje.

Pažymėtina, kad reikšmingai sumažėjo korupcijos, kaip problemos vykdant verslą Lietuvoje reikšmė ir dauguma Lietuvos verslo atstovų korupcijos nelaiko kliūtimi plėtojant veiklą.

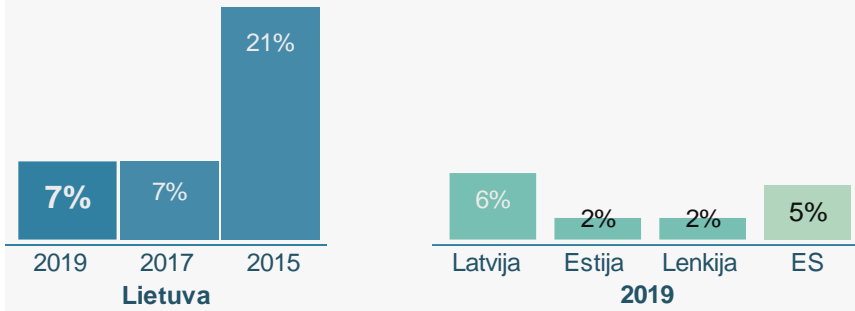
Vertinant tiesioginę korupcijos patirtį, pastebėtina, kad Lietuvoje veiklą vykdantys verslai dažniau susiduria su kyšio prievartavimu, nei daugumoje kitų ES valstybių narių, bet palyginus su ankstesnių metų Lietuvos rezultatais stebimas kyšininkavimo patirties mažėjimas. Sritis, kurioje didžiausia tikimybė verslui susidurti su kyšio prievartavimu Lietuvoje – statybų leidimų išdavimas.

Nepaisant teigiamų pokyčių kitose verslui aktualiose srityse Lietuvoje, korupcija išlieka problema viešuosiuose pirkimuose. Daugiau nei vienas iš trijų respondentų, kurių įmonės dalyvauja viešuosiuose pirkimuose, nurodė, kad per pastaruosius trejus metus korupcija jiems sukliudė laimėti viešąjį pirkimą. Kaip rizikingesni, verslo atstovų nuomone, išryškėjo savivaldos organizuojami pirkimai. Kaip labiausiai paplitusią korupcinio pobūdžio praktiką verslo atstovai nurodė pirkimų specifikacijos pritaikymą konkrečiai kompanijai.

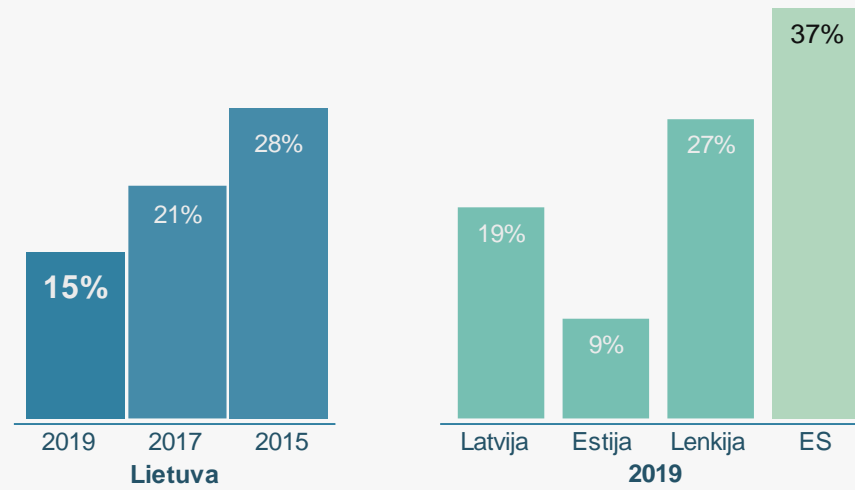
Vertinant Lietuvos verslo antikorupecinę aplinką kaimyninių valstybių kontekste, pastebėtina, kad Lietuvoje veikiantys verslai turi didesnę tikimybę susidurti su kyšio prievartavimu. Taip pat Lietuvoje kiek mažiau nei kaimyninėse šalyse tikima korupcijos baudžiamumu, pradedant tikimybe, kad teisėsaugos institucijos išsiaiškins verslo daromas korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, kad tokiam verslui bus pareikšti įtarimai ir jis stos prieš teismą ir galiausiai, kad verslui bus skirta didelė bauda ar įkalinimas. Apklaustos rezultatai atskleidė, kad kaip problemiškesniausia teisingumo įgyvendinimo sritis Lietuvos verslo atstovams yra bausmių už korupciją skyrimas.

Priedas Nr.1 „Korupcijos verslo aplinkoje suvokimas ir patirtis“

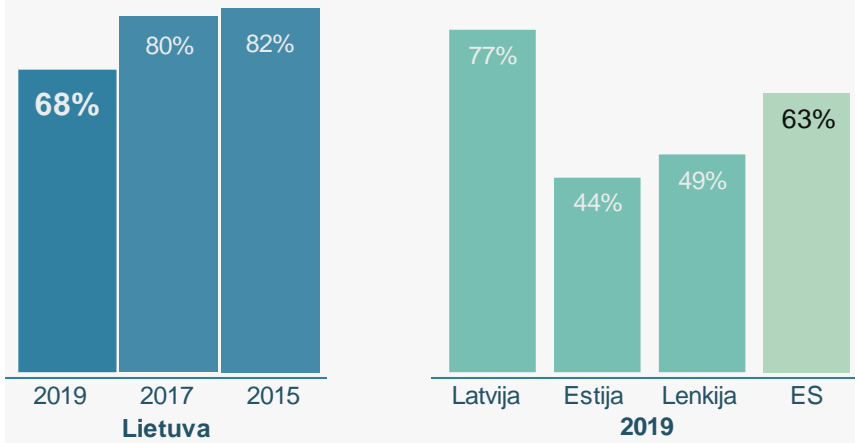
SUSIDŪRĖ SU KYŠIO PRIEVARTA TVARKANT VERSLO REIKALUS

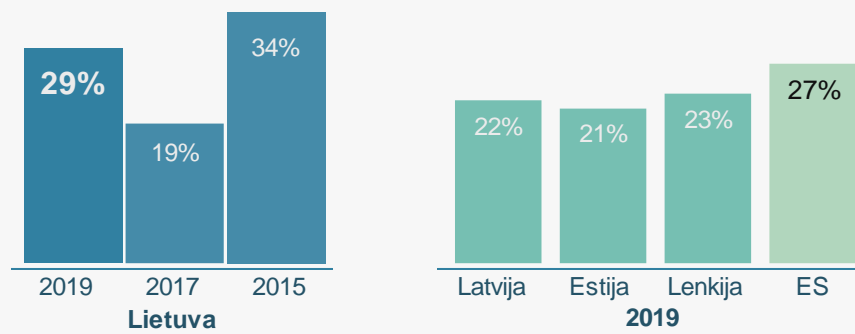
KORUPCIJA – PROBLEMA VYKDANT VERSLĄ ŠALYJE

KORUPCIJA ŠALYJE – PAPLITUSI

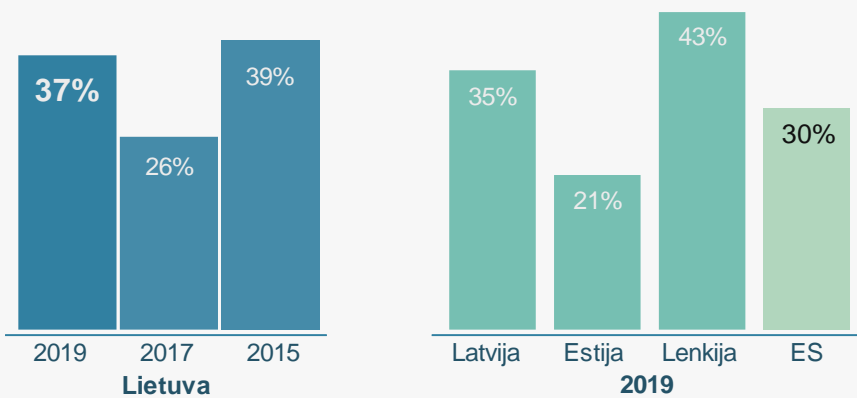

POLITINIŲ PARTIJŲ FINANSAVIMAS - PAKANKAMAI SKAIDRUS IR PRŽIŪRIMAS

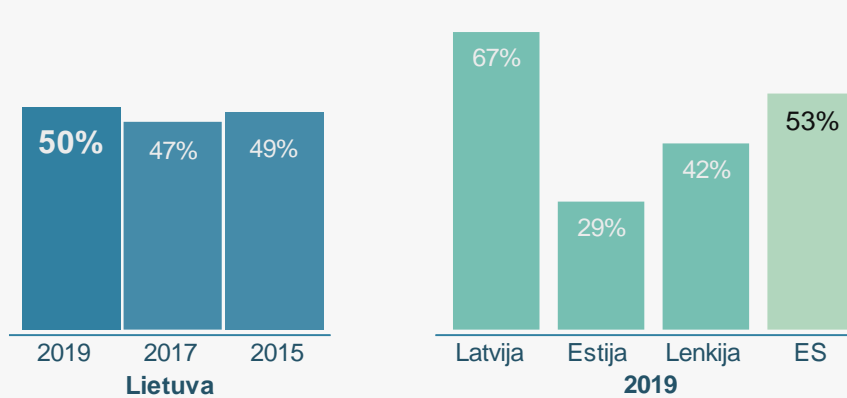

Priedas Nr.2 „Korupcijos viešuosiuose pirkimuose suvokimas ir patirtis“

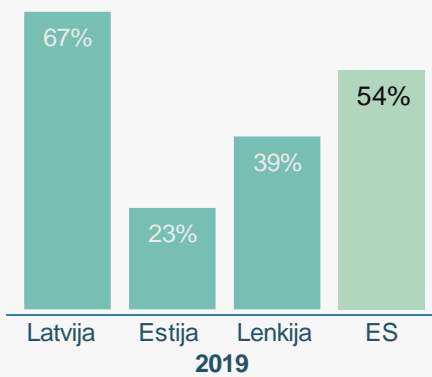
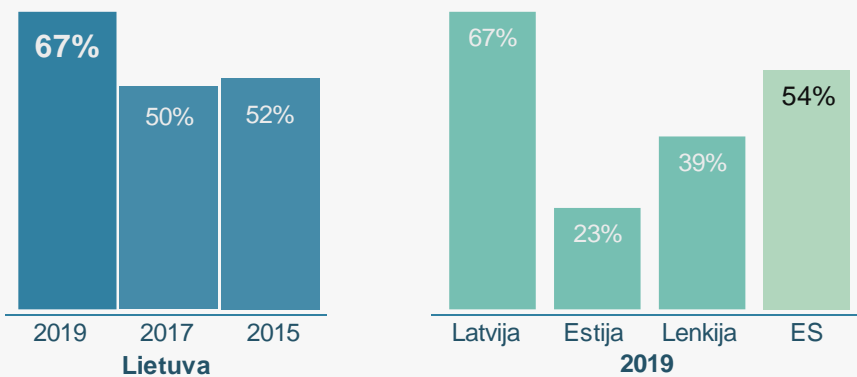
PER PASTARUOSIUS TREJUS METUS KORUPCIJA TAPO
KLIŪTIMI LAIMĖTI VIEŠĄJĮ PIRKIMĄ

KORUPCIJA NACIONALINĖS VALDŽIOS VIEŠUOSIUOSE
PIRKIMUOSE YRA PAPLITUSI

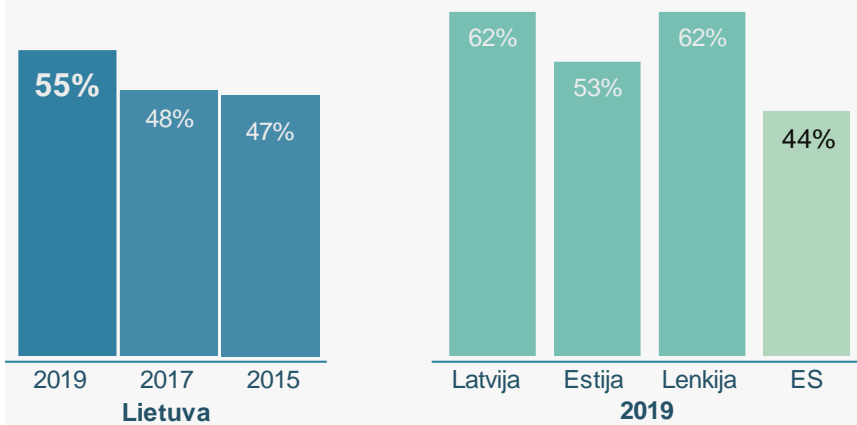

KORUPCIJA VIETOS VALDŽIOS VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE
YRA PAPLITUSI

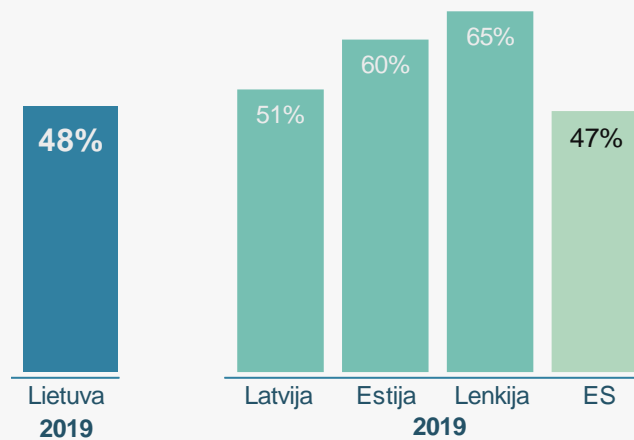

Priedas Nr.3 „Korupcijos verslo aplinkoje baudžiamumo suvokimas“

TIKĖTINA, KAD VERSLO DAROMA KORUPCINĖ VEIKA BŪTŲ IŠSIAIŠKINTA AR APIE JĄ BŪTŲ PRANEŠTA TEISĖSAUGOS INSTITUCIJOMS

TIKĖTINA, KAD VERSLUI, UŽSIIMANČIAM KORUPCIJA, BŪTŲ PAREIŠTI ĮTARIMAI IR JIS STOTŲ PRIEŠ TEISMĄ

TIKĖTINA, KAD VERSLUI, UŽSIIMANČIAM KORUPCIJA, TEISMAS SKIRTŲ DIDELĘ BAUDĄ AR ĮKALINIMĄ

